

Fapte necunoscute din viața culturală națională sau o selecție de activități anticulturale din 2007

Pe parcursul ultimilor săptămâni au apărut, ca în fiecare an, câteva retrospective asupra vieții culturale din Moldova în anul 2007, în care au fost enumerate încă o dată anumite evenimente deja cunoscute unui public interesat. De mult mai puțină atenție se bucură însă anume acele fapte din viața culturală care nu au ajuns la cunoștința publicului larg și despre care nu s-a putut sau nu a trebuit să se afle. Și anul 2007 a fost bogat în detalii de acest gen.

Însă pentru început trebuie să ne amintim de un eveniment al anului 2006. Își mai amintește cineva de Festivalul Național de Teatru din luna noiembrie a acelui an și de cele două piese care s-au bucurat de un succes deosebit: una montată de Mihai Fusu, „Povești de familie“ - premiată la aproape toate categoriile - și „Oameni ai nimănui“ de Dumitru Crudu? „Premiul special internațional 2006“, cu care a fost decernată piesa lui Crudu presupunea și înscenarea acesteia la Teatrul Pygmalion din Vienna condus de către austriacul de origine română Tino Geirun. Totuși, o înscenare a piesei nu a fost niciodată planificată, iar la mesaje trimise Crudu nu a primit niciodată niciun răspuns.

Situația lui Fusu e și mai gravă: după ce înscenarea sa de la Teatrul Național a devenit recunoscută, a fost anulat turneul spectacolului la Paris la Teatrul Romain Rolland, unde, pentru data de 16 noiembrie 2007, toate biletele erau deja vândute. Anularea a avut loc după ce directorul Teatrului Național Ion Grosu pusese condiții pe care partea franceză nu le putea accepta. Francezii propuneau să plătească 3500 de euro prin transfer: 1500 de euro când trupa ajunge la Paris și 2000 de euro după ultima reprezentație. Grosu însă insistă continuu ca suma să fie transferată, în întregime, pe contul teatrului înainte de plecarea trupei, o cerință deosebit de stranie, și care nu corespunde practicii internaționale în domeniul schimbului cultural – cine plătește 100 % din sumă înainte ca actorii să apară în localitatea unde sînt invitați? Cu toate că banii pe care trebuia să-i trimită francezii – 3500 plus 1300 euro de la Alianța Franceză erau suficienți pentru ca turneul să aibă loc.

După o administrație a Teatrului Național ce avuse competență în domeniu, dar probleme în administrare, acum s-a trecut la un director care manifestă o lipsă totală a unor studii și cunoștințe temeinice de management cultural sau teatral, și nu are niciun fel de interes în promovarea teatrului și a actorilor acestuia. Caci cazul descris mai sus nu a fost unicul: la începutul lunii iulie 2007 a avut loc o întâlnire dintre un reprezentant al Fundației Culturale Elvețiene și directorul teatrului cu scopul de a discuta o eventuală colaborare. Elvețienii au propus, pentru aceasta, înscenarea unui text de Max Frisch, „Andorra“. Dl. Grosu a asigurat că va verifica textul pe parcursul următoarelor 10 zile pentru a vedea dacă este posibilă o înscenare a acestuia la Teatrul Național. Pentru cazul când aceasta nu ar fi fost posibil, elvețienii ar fi fost de acord cu înscenarea unei alte piese de un autor elvețian, la alegerea moldovenilor.

Elvețienii au așteptat 10 zile. După ce nu primiseră niciun răspuns, s-au adresat directorului teatrului de patru ori pînă la sfîrșitul lunii septembrie cu rugămintea de a li se răspunde la mesaj. Secretariatul literar al teatrului a confirmat, peste mai mult de două luni, că teatrul a primit toate mesajele, și că Grosu, aflînduse în concediu, va răspunde imediat după ce se va întoarce. Deși directorul teatrului a fost prezent deja la mijloc de septembrie la festivalul de etno-jazz, elvețienii așa și nu au mai primit niciun răspuns, făcîndu-se evident faptul că dumnealui manifestă puțin respect față de persoanele cu care a discutat, și cu care ar putea, eventual, colabora. Statul elvețian, reprezentat de către ambasada sa de la Kiev la rîndul său a decis, cu trei luni mai tîrziu după ce a avut loc întâlnirea cu directorul teatrului și după ce nu a primit niciun răspuns din partea acestuia, să renunțe la o eventuală colaborare cu Grosu personal și cu Teatrul Național, „atît timp cît administrația acestuia nu este în stare să lucreze puțin mai profesionist.“

În ambele cazuri, atît pentru francezi cît și pentru elvețieni, cele întîmplute a însemnat o lovitură direct în față, care a discreditat orice colaborare moldo-franceză sau moldo-elvețiană în domeniul teatral pentru un timp de *cel puțin* 2-3 ani. În condiții normale ar trebui să ne întrebăm cum apreciază Ministerul Culturii din Moldova faptul că directorul Teatrului Național nu a luat în considerație posibilitatea unei înscenări finanțate din străinătate. Pentru actorii teatrului devine, ca urmare, tot mai dificil să lucreze sub același acoperiș cu un șef care, evident în mod intenționat, pune piedici în calea oricărei colaborări la nivel internațional. Directorul artistic al teatrului național Sandu Cozub spune frumos în interviuri recent apărute în „Flux“ și „Jurnalul“ că „Ne putem afirma în Europa și în lume numai dacă vom avea ieșiri peste hotare, relații cu teatre europene și din România, participări la festivaluri, la evenimente internaționale, turnee, deplasări...“, dar cuvintele lui și realitatea se bat cap la

cap. Faptul că secretariatul literar de la Teatrul Național este, de ani de zile, complet incapabil de orice dezvoltare modernă-activă nu reprezintă o scuză suficient de bună. În ce-i privește pe Crudu și Fusu, ne punem întrebarea dacă aduce vreo bucurie faptul să fii laureat al unui concurs din Moldova, dacă premiile n-au nici o garanție iar administrația teatrului producător face tot posibilul ca să nu fi realizate propriile șanse.

Printre faptele necunoscute putem să enumerăm și acele evenimente despre care un consumator de cultură obișnuit ar trebui cel puțin să fi auzit. Interes limitat din partea celor implicați în crearea artelor, a responsabililor de la diferite instituții inclusiv și de la cele de stat, precum și din partea reprezentanților presei duc la faptul că în Moldova deseori se întâmplă ca viața culturală activă să fie mai curînd oprimată decît susținută. Cînd Academia de Arte organizează o întîlnire publică cu actorul Ion Ungureanu, dar nu comunică nimănui despre aceasta, nu ar trebui să se mire că nu a venit mai nimeni. Un lucru similar s-a întîmplat și cu festivalul de filme produse la Moldova-Film care a avut loc la cinematograful „Odeon“ precum și cu festivalul internațional al teatrelor de păpuși desfășurat la teatrul „Guguță“ – singurul festival internațional de teatru care a avut loc în Moldova în 2007 – evenimente care au fost aproape inexistente în mijloacele mass media. Sau Festivalul de muzică clasică modernă în cadrul căruia, la unele concerte, erau, cu părere de rău, mai mulți interpreți pe scenă decît spectatori în sală. *Din cîte știm (!)*, în anul 2007 a avut loc doar o singură reprezentație a unui teatru din străinătate în Moldova. Dar Teatrul Eminescu, unde a avut loc spectacolul “Lola Blau”, nu a făcut publicitate acestuia nici chiar cel puțin în ziua reprezentației, fie în fața clădirii, fie lîngă casa de bilete, și, pînă în ultimul moment, nu era clar dacă piesa se va juca în limba română sau în limba germană. Cîte spectacole ale unor teatre din străinătate sînt demonstrate la Chișinău în fiecare an, ca să ne permitem faptul să le apreciem atît de puțin ?

Unul dintre cele mai bune concerte din anul trecut, și anume concertul de gală din cadrul zilelor culturii Republicii Azerbaidjan în Republica Moldova de la sfîrșitul lunii mai, a avut loc în incinta Filarmonicii naționale, excluzîndu-se, practic, publicul autohton. Timp de mai mult de două ore a fost oferită, de către o delegație de peste 50 de interpreți de muzică populară, dansatori, interpreți cunoscuți de muzică de estradă contemporană, ș.a., o privire destul de exhaustivă asupra culturii naționale azere care ar fi meritat să fie văzută de un public moldav mult mai numeros, din partea căruia însă au fost prezenți în sală, pe lîngă ministrul culturii din RM, doar vreo treizeci de spectatori. Putem oare să ne permitem ca evenimente culturale internaționale de calitate superioară să aibă loc fără ca să fie, cel puțin cunoscute de către publicul larg (nemaivorbind despre prezența acestuia) deși sînt finanțate de către stat? Din ce cauză evenimente culturale care au loc sînt obligate să rămîină, și ele, necunoscute ?

Ca și mai înainte, nu există nici în prezent o coordonare dintre diversele evenimente culturale de la Chișinău. Uneori se creează impresia că orașul este atît de bogat în evenimente culturale încît nu mai este nevoie de spectatori: într-o singură seara a lui iunie 2007 a avut loc un concert din cadrul Noptilor Pianistice la Sala cu Orgă, un film din cadrul Festivalului de film românesc la cinematograful Patria și o premieră teatrală la Teatrul Național Mihai Eminescu. În septembrie se organizează în aceeași zi concertul de finalizare a festivalului de ethno jazz și concertul de deschidere a concursului Mme Butterfly. În interesul cui evenimentele culturale care, fiecare în felul său, dispun de un potențial capabil să garanteze un public numeros, încearcă să concureze unul cu altul? Se întîmplă la Paris, dar, deocamdată, viața noastră culturală nu permite un astfel de amalgam, în timp ce în fiecare an avem la Chișinău și niște perioade mai lungi cînd nu se întîmplă nimic (spre exemplu în februarie, cînd toți sînt în așteptarea marțișorului)?

Presa moldovenească demonstrează în repetate rînduri un profesionalism limitat în ceea ce privește ilustrarea vieții culturale, informînd doar despre evenimentele care au loc fără a le analiza în profunzime. Nu este suficient să anunțăm doar despre interzicerea piesei “Monologurile vaginului” de către Ministerul Culturii, dacă după ce sîntem prezenți la o discuție aprinsă a acestui eveniment din cadrul clubului literar de la Uniunea Scriitorilor nu comentăm cele auzite. Iar în afara unui singur comentariu semnat de Constantin Cheianu și a unui articol de Irina Nechit, ambele publicate în același ziar, publicului larg nu i s-a oferit nicio altă informație despre cele șase întîlniri în perioada dintre martie și iunie 2007 ale diferitor categorii de reprezentanți ai vieții culturale din Moldova (și despre eșecurile lor finale), organizate la Chișinău la îndemnul unei anumite Fundații Culturale Europene, deși în acest caz a existat, cel puțin la început, o anume predispoziție de a spune în sfîrșit lucrurilor pe nume. Păcat.

A propos despre publicațiile din domeniu: un alt fapt necunoscut din viața culturală a Moldovei în anul 2007 a fost dispariția publicației „Teatrație“ a Uniunii Teatrale din Moldova, singura publicație teatrală din țară. Este adevărat faptul că aproape nimeni nu a cumpărat sau citit revista, iar complexul de inferioritate exagerat al redactorului-șef a dus la straniețe precum ar fi, de exemplu publicarea în fiecare ediție a mai multor fotografii în care să fie prezentă, în prim plan, ea însăși. Pe de altă parte, publicația a avut un profil serios și uneori a fost în stare să depășească anumite animozități dintre diversele teatre din țară. Decizia de a înceta publicarea revistei a fost luată de către senatul UNITEM care, în persoana președintelui său A. Dănilă a propus, fără glumă, editarea unui ziar cu conținut teatral o dată la fiecare două săptămâni! Unde ne aflăm, domnilor, la St. Petersburg cu cele 50 de teatre ale sale și cu un public cititor reprezentativ pentru un oraș cu 5 milioane de locuitori? Cine a crezut că alegerea unui nou președinte în anul 2005 va aduce și o îmbunătățire a activității acestei uniuni de creație, se convinge astăzi de eroarea acestei prezumții, și aceasta nu numai în ceea ce privește sărăcia de idei – UNITEM nu are, printre altele, pînă acum o pagină web – dar și datorită unor propuneri complet irealiste (vezi mai sus).

În mod consecvent, încoronarea activităților „anticulturale” din anul 2007 a avut loc la evenimentul de desemnare a premiilor UNITEM, care s-a întîmplat la 24 decembrie în sala rece ca gheața a Teatrului Cehov. Pe lîngă faptul că s-a stabilit o dată atît de stranie pentru gală, cînd un număr considerabil de creștini din Moldova sărbătorește Crăciunul, evenimentul ne-a demonstrat din nou că Uniunea aceasta și-a pierdut orice fel de autoritate și credibilitate. Ceea ce au asistat cei prezenți a fost o sărbătoare organizată la nivel provincial (fără ca să fie neapărat necesar să fie așa), în cadrul căreia moderatorii rugau publicul să aplaude, așa cum se întîmplă de obicei numai la sărbătorirea zilei de naștere a unui copil. Pe lîngă membrii juriului care au decis cui să fie acordate premiile, de la eveniment au lipsit și foarte mulți premiați. Teatrul Național Eminescu și Teatrul Ionesco nu au vrut să participe la concurs, iar Teatrele Satiricus și Luceafărul au boicotat evenimentul. În procesul de selectare a laureaților președintele juriului D. Matcovschi a refuzat să privească înscenările de la Teatrul Satiricus, o întîmplare probabil (dar de unde să știm ?) fără precedent în istoria galelor UNITEM care, prin aceasta, a atins nivelul cel mai jos posibil.

Ce urmează? O gala UNITEM la care nu participă niciun teatru? S-a întîmplat deja ceva asemănător: cînd în luna mai 2007 se celebra aniversarea a 55-a a studioului Moldova-Film, nu s-a comunicat nicăieri că la sărbătoarea oficială nu a fost prezent niciun singur reprezentant al Uniunii Cineaștilor și că, de mai mulți ani, nu există practic nicio legătură dintre artiști și producători. Prezentarea, în primăvara lui 2007, a filmului artistic „Se caută un paznic” de la casa actorilor în legătură cu aniversarea a 40-a de la premiera acestui film clasic moldovenesc a fost, în mod similar, trecută cu vederea de către cineaști. Astfel, au loc tot mai multe gale și evenimente care, de cele mai multe ori, nu soluționează problemele deja existente, dar contribuie doar la jocul guvernului, pretinzînd o funcționare normală a vieții culturale. În același timp, interesul limitat al producătorilor de teatru înșiși față de colegii lor a fost încă o dată scos în evidență și prin faptul că niciun actor de teatru de la Chișinău nu a binevoit să meargă la evenimentele organizate în legătură cu împlinirea a 50 de ani de activitate a Teatrului din Bălți. Aceasta aduce mai curînd a un scandal într-o țară cu o viață culturală ușor de a fi cunoscută. Dar în același timp, această indiferență a actorilor și regizorilor moldoveni față de colegii lor se manifestă și între teatrele din Chișinău cînd niciun ansamblu de actori, în afară de cel al Teatrului Cehov, nu a vrut să felicite Teatrul de Operă și Balet la ceremonia organizată cu ocazia aniversării a 50 de ani de la fondare la începutul lunii octombrie a anului trecut.

Cei care au avut de pierdut în toate cazurile descrise mai sus – zădărnicierea unor proiecte internaționale la Teatrul Eminescu, lipsa anunțurilor despre evenimentele culturale și interesul limitat din partea statului, presei, artiștilor și a societății în general de a susține mai mult viața culturală – sîntem noi toți. Ar trebui să menționăm faptul că ameliorarea situației nu ar fi avut, în majoritatea cazurilor, un substrat de natură financiară. Doar atunci cînd vom vorbi despre astfel de fapte „necunoscute” și „anticulturale” din viața noastră culturală și nu le vom mai trece cu vederea spunînd că nu ne pasă, va avea loc o mișcare în sens pozitiv. Numai din cauza că sîntem o țară mică, nu trebuie să acceptăm orice – și de orice calitate – și să ni să impună să fim recunoscători pentru aceasta.

Mihai Wiersing Sudau